

Popularnonaukowy opis badań

Prowadzone badania dotyczą możliwości oraz granic zastosowania koncepcji odwzorowania metaforycznego znanego z nauk kognitywnych (dokładniej: lingwistyki kognitywnej) do analizy genezy i charakteru pojęć prawnych (sformułowanie tym obejmowane są zarówno pojęcia występujące w aktach prawnych, jak i w orzecznictwie oraz doktrynie). Teoria metafor pojęciowych w trakcie ostatnich dwóch dekad była jedną z najczęściej dyskutowanych koncepcji z zakresu szeroko pojętej kognitywistyki. W opinii jej autorów ma ona ujawniać kluczowe mechanizmy kreacji pojęć oraz rozumienia tego, co abstrakcyjne. W świetle tego ujęcia myślenie charakteryzuje się trzema podstawowymi cechami: ucieleśnieniem, metaforycznością i nieświadomością. Nie budzi więc zdziwienia fakt, że teoria ta stosunkowo szybko stała się przedmiotem zainteresowania teoretyków i filozofów prawa. Upatrują oni w niej nadziei na lepsze zrozumienie charakteru pojęć prawnych, dyskursu prawnego czy nawet genezy prawa. Jeżeli przyjmiemy, że - zgodnie z deklaracjami jej twórców i licznych zwolenników - znacząco zmienia nasze rozumienie genezy i funkcjonowania pojęć, to uzasadnione jest postawienie pytania, czy jej zastosowanie może wpłynąć na sposób w jaki rozumiemy pojęcia prawne i samo prawo.

Znacząca część publikacji, zwłaszcza najczęściej komentowanych, które powstały w okresie ostatnich kilkunastu lat, pisana była w „duchu” kognitywnej teorii metafor. W związku z tym autorzy wskazują – podobnie jak Lakoff i jego współpracownicy w odniesieniu do filozofii czy matematyki – niedostatki klasycznych ujęć poszczególnych zagadnień i „iluminacyjną” rolę teorii metafor oraz, ogólnie, paradygmatu poznania ucieleśnionego (*embodied cognition*). Nie udaje się im też nierzadko uniknąć charakterystycznego dla Lakoffa stylu analizy, w którym wielokrotnie wyraża on przekonanie o wyjątkowości i absolutnej nowości swoich propozycji.

Dyskredytowanie klasycznej analizy pojęć prawnych (związanej zwłaszcza z nurtem analitycznym w filozofii prawa) wiąże się z wyrażaniem przekonania o konieczności jej naturalizacji. Ma ona stanowić warunek właściwego rozważania wielu problemów prawnych. Według niektórych autorów w filozofii prawa dokonuje się kognitywna rewolucja. Choć trudno uznać za przesadę stwierdzenie o rewolucji dokonującej się w obszarze szeroko rozumianych nauk o poznaniu, to pogłoski o śmierci klasycznej analizy pojęć prawnych w kontekście teorii metafor wydają się przedwczesne.

Analiza literatury przedmiotu prowadzi do wniosku, że potrzebne jest zwrócenie uwagi przede wszystkim na dwa zagadnienia. Z jednej strony, brakuje bowiem analizy metodologicznej, mającej na celu szczegółową ocenę możliwości aplikacji tej teorii (i pokrewnych koncepcji) oraz wskazanie sposobu, w jaki miałyby ona być dokonywana. Z drugiej zaś, istotne wydaje się podjęcie próby systematycznej rekonstrukcji procesu powstania pojęć prawnych przy pomocy oferowanej przez te ujęcia siatki konceptualnej.

Hipotezą badawczą jest stwierdzenie, że koncepcja ta w interesujący sposób może zostać wykorzystana w filozofii prawa. Skuteczność eksplanacyjna takiego ujęcia w tym kontekście jest jednak ograniczona. Oferowane, *prima facie* interesujące wyjaśnienie genezy wielu pojęć abstrakcyjnych, w kontekście prawnym daje się zastosować do opisanie znacznej części procesu konceptualizacji (rozumianej jako proces powstawania pojęć), lecz nie pozwala na jego pełną rekonstrukcję. Wprowadzenie pewnych, proponowanych modyfikacji jest niezbędne, by adekwatne stało się stwierdzenie, że pojęcia prawne mają charakter ugruntowany (ucieleśniony) oraz metaforyczny.